

Nr 58

Utlåtande i anledning av motion angående tillhandahållande av riksdagstryck m. m. till bibliotek.

I den till bankoutskottet hänvisade motionen II: 29 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora hemställes, att riksdagen måtte besluta att samtliga stads- och kommunalbibliotek må efter rekvisition erhålla riksdagstrycket, publikationerna Riksdagsdebatterna och Riksdagens årsbok samt i serien Statens offentliga utredningar publicerade betänkanden till samma pris som nu åtnjutes av centralbiblioteken samt vissa andra bibliotek, enligt i motionen angivna riktlinjer.

Över motionen har utskottet inhämtat yttrande från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, vilken därjämte överlämnat yttranden som förvaltningskontoret inhämtat från Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet och Sveriges allmänna biblioteksörening.

Tidigare behandling av frågan

I en vid 1966 års riksdag väckt motion (II: 186) hemställdes att riksdagen skulle ge riksgäldsfullmäktige i uppdrag att utreda vilken höjning av anslaget till riksdagen och dess verk som erfordrades för att biblioteken skulle kunna erhålla riksdagstryck enligt vissa i motionen anförda riktlinjer.

Motionen hänvisades till bankoutskottet, som under hand från riksdagens ekonomibyrå och skolöverstyrelsens bibliotekssektion inhämtade vissa uppgifter till besvarande av den i motionen ställda frågan. I sitt utlåtande 1966 nr 13 meddelade utskottet resultatet av den sålunda verkställda utredningen. Utskottet anförde bl. a. följande.

Beträffande det bundna riksdagstrycket gäller, att sådant för närvarande efter rekvisition tillhandahålles samtliga centralbibliotek ävensom stifts- och läroverksbiblioteken i Linköping, Växjö och Västerås samt Stockholms och Norrköpings stadsbibliotek, tillsammans 24 bibliotek. Sex av dessa erhåller enligt en gammal bestämmelse trycket gratis, medan övriga betalar ett från 350 kronor till 80 kronor nedsatt pris för årgång. Det torde inte vara ovanligt att riksdagsmän överlåter sin upplaga av det bundna trycket till ortens bibliotek.

På grund av det stora utrymme som krävs för det samlade riksdagstrycket torde man inte kunna räkna med att fler än centralbiblioteken och vissa andra större bibliotek skall införliva riksdagstrycket med sina samlingar.

— — —
Riksdagens årsbok (den s. k. Gula boken) torde böra finnas tillgänglig på betydligt fler bibliotek; utrymmesskäl kan inte anföras mot anskaffning av årsboken. Den kategori av bibliotek som bör ha tillgång till årsboken
Bihang till riksdagens protokoll 1967. 8 saml. Nr 58

kan lämpligen anges vara biblioteken i de blivande storkommunernas centralorter, ca 280 stycken.

I vilken utsträckning dessa bibliotek skaffar årsboken kan inte avgöras. Upplagan är för närvarande 1 000 exemplar, varav hälften säljes och återstoden utdelas gratis. — — —

Även publikationen Riksdagsdebatterna (de s. k. snabbprotokollen) får anses ha intresse för ett stort antal bibliotek. Av de bibliotek som nu anskaffar denna publikation torde somliga förvara den på en s. k. aktualitetshylla, vars innehåll successivt utmönstras.

Första kammarens snabbprotokoll har för närvarande en upplaga av 1 300 exemplar och andra kammarens en upplaga av 1 800 exemplar. Antalet prenumeranter är 700 resp. 1 000; återstoden av upplagan utdelas gratis. I vilken utsträckning bibliotek befinner sig bland prenumeranterna har inte undersökts.

På grundval av gällande pris på det samlade riksdagstrycket och beräknade marginalkostnader för erforderliga ökning av övriga publikationers upplagor beräknade utskottet kostnaden för att i angiven utsträckning tillhandahålla biblioteken gratisexemplar av riksdagstryck etc. till i runt tal 16 000 kr. för ett år. Några särskilda åtgärder för att tillhandahålla riksdagstryck till bibliotek såg sig utskottet inte i detta sammanhang föranlåtet att föreslå. Utskottet hemställde att motionen skulle anses besvarad med vad utskottet anfört, och så blev också riksdagens beslut.

Motionen

Motionärerna framhåller betydelsen av att medborgarna får information om statsmakternas arbete. Även om riksdagstrycket och de offentliga utredningarna kan vara svårlästa föreligger enligt motionärernas bedömning ett behov av att denna litteratur får ökad spridning. Samhällsvetenskaplig kursverksamhet av olika slag beräknas öka efterfrågan. Samtliga stads- och kommunalbibliotek föreslås få möjlighet att rekvirera det samlade riksdagstrycket till ett nedsatt pris i enlighet med vad som hittills gällt för ett fåtal större bibliotek. Undersökningar säges vidare böra göras för att få till stånd motsvarande prisreducering när det gäller Riksdagsdebatterna och Riksdagens årsbok. Även de betänkanden som ingår i serien Statens offentliga utredningar anses böra erbjudas biblioteken till nedsatt pris.

Yttranden

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor meddelar att de nu gällande priserna per år för riksdagstryck m. m. är följande:

Bundet riksdagstryck	400 kr.
Nedsatt pris	90 »
»Riksdagsdebatterna» (båda kamrarna)	50 »
Riksdagens årsbok (8 + 4)	12 »
Statsverkspropositionen	50 »
Årsbibliografin över offentligt tryck	2 »

Styrelsen framhåller att abonnentpriserna på Riksdagsdebatterna, årsboken och statsverkspropositionen redan nu är subventionerad av riksdagen och får anses synnerligen förmånliga. Ytterligare nedsättning av priserna — som för årsbibliografien fastställs av styrelsen för riksdagsbiblioteket men i övrigt av förvaltningskontorets styrelse — medges i allmänhet icke och i förekommande fall endast i form av kvantitetsrabatt.

Om samtliga 939 kommunbibliotek skulle utnyttja den föreslagna möjligheten att rekvirera det bundna riksdagstrycket till ett från 400 kr. till 90 kr. nedsatt pris och erhålla de övriga publikationerna till halva priset (årsbibliografien dock gratis) skulle kostnaden — fränsett eventuella marginalkostnadseffekter på grund av upplageökningar — enligt styrelsens beräkning bli närmare 340 000 kr. Veterligen föreligger dock, säger styrelsen, inte något så omfattande behov, som för övrigt, om det tillgodosågs, skulle ställa biblioteken inför allvarliga utrymmesproblem. På grundval av inhämtade yttranden och vissa upplysningar från skolöverstyrelsens bibliotekssektion drar styrelsen följande slutsatser:

Det synes f. n. mest angeläget att samtliga länsbibliotek (20) och landsbibliotek (4), i den mån så ej redan sker, erhåller *det bundna riksdagstrycket* gratis. Dessa bibliotek är nämligen skyldiga att vid interurbanlån tillhandahålla detta tryck åt kommunbibliotek inom resp. verksamhetsområde. Härjämte anses dels stadsbiblioteken i Stockholm samt Norrköping och Hälsingborg, som sedan gammalt erhåller det bundna riksdagstrycket gratis resp. till nedsatt pris, böra få bibehålla denna förmån, dels ock stadsbiblioteket i Lund böra få detta tryck till nedsatt pris.

Vad angår »*Riksdagsdebatterna*» och *årsboken* anses dessa böra gratis tillställas biblioteken i de blivande storkommunernas centralorter, ca 280.

Av det häftade riksdagstrycket synes *statsverkspropositionen* mest efterfrågad på kommunbiblioteken (939 st.) och anses därför böra få inköpas till nedsatt pris. *Årsbibliografien* anses böra tillställas dessa gratis, vilket redan nu sker vid rekvisition.

Kostnaderna för en service av denna omfattning framgår av följande kalkyl.

Kostnadskalkyl

	Gratis	Nedsatt pris	Kostnad
<i>Bundet riksdagstryck</i>			
Länsbiblioteken	20	—	8 000 (20 × 400)
Landsbiblioteken (Linköping, Växjö, Västerås, Skara)	4	—	1 600 (4 × 400)
Stadsbiblioteken i Stockholm, Norrkö- ping, Hälsingborg och Lund		4	1 240 (4 × 310)
» <i>Riksdagsdebatterna</i> »			
Bibliotek i storkommuns centralort	ca 280	—	14 000 (280 × 50)
<i>Årsboken</i>			
Bibliotek i storkommuns centralort	ca 280	—	3 360 (280 × 12)
<i>Årsbibliografien</i>			
Kommunbibliotek	939	—	1 878 (939 × 2)
<i>Statsverkspropositionen</i>			
Kommunbibliotek	—	939	23 475 (939 × 25)
			53 553 kr.
Härifrån avgår nuv. gratis- eller prisned- satt distribution			6 470 kr.
Merkostnad (exkl. distributionskostn.) . .			ca 47 000 i 1967 års priser

Avslutningsvis anför förvaltningskontorets styrelse, att den anser den kalkylerade merkostnaden försvarlig för en service av den omfattning som angivits i kostnadskalkylen. Styrelsen vill därför ej motsätta sig att motionens syfte tillgodoses i denna omfattning. Härvid förutsättes dock att bibliotek som önskar utnyttja erbjudandet skall använda sig av rekvisitionsförfarande. De uppkommande merkostnaderna anses böra belasta såvitt de gäller det egentliga riksdagstrycket förslagsanslaget Den inre riksdagsförvaltningen: Kostnader för riksdagstrycket, såvitt de gäller årsboken reservationsanslaget Den inre riksdagsförvaltningen: Utgivande av särskilda publikationer och såvitt de gäller årsbibliografien förslagsanslaget Riksdagsbiblioteket: Omkostnader.

Av innehållet i de av förvaltningskontoret åberopade yttrandena må följande nämnas.

Svenska stadsförbundet uttalar att det allmänna syftet med motionärernas förslag — att ge medborgarna bättre möjligheter att få information om riksdagens och regeringens arbete — enligt dess mening är värt allt beaktande. Vad gäller frågan om i vilken utsträckning de kommunala biblioteken skulle komma att rekvirera ifrågavarande tryck anför förbundet att det är sannolikt att utrymmesfrågan spelar stor roll och att åtskilliga bibliotek skulle tvingas avstå från ett abonnemangserbjudande, om det förknippades med villkor att trycket skall bevaras för framtiden. Förbundet förmodar att biblioteken har större intresse av årsboken än av det övriga trycket. Ehuru det låga pris som nu tillämpas inte torde hindra förvärv skulle i detta fall en gratisutsändning ge vissa garantier för att allmänheten får bättre tillgång till informationsmaterial om statsmakternas arbete.

Svenska kommunförbundet anför att riksdagstryck och offentliga utredningar inte torde efterfrågas i större utsträckning vid de lokala biblioteken och att dessa i förekommande fall har möjlighet att rekvirera trycket hos närmaste länsbibliotek. Utrymmesskäl kan, framhåller förbundet, föranleda de lokala biblioteken att inte belasta bokbeståndet med denna litteratur. Biblioteken skulle dock vid bifall till motionärernas förslag kunna stimuleras att anskaffa den i större utsträckning än hittills.

Sveriges allmänna biblioteksförning anser det önskvärt att biblioteken i så stor utsträckning som möjligt kan hålla riksdagstryck etc. tillgängligt för allmänheten. Förningen rekommenderar att friexemplar skall utgå dels av det samlade riksdagstrycket till länsbiblioteken, stifts- och landsbiblioteken samt vissa större stadsbibliotek, dels av Riksdagens årsbok, Riksdagsdebatterna, statsverkspropositionen och Statens offentliga utredningar till biblioteken i de blivande storkommunernas centralorter.

Utskottet

Utskottet redovisade förra året (utl. nr 13) resultatet av beräkningar som med bistånd av riksdagens ekonomibyrå och skolöverstyrelsens biblioteks-

sektion gjorts av kostnaderna för att i viss utsträckning tillhandahålla biblioteken gratisexemplar av riksdagstrycket, inklusive Riksdagens årsbok. Den största krets av bibliotek som därvid tänktes ifrågakomma var biblioteken i de blivande storkommunernas centralorter, till antalet ca 280. Kostnaderna för en gratisutsändning i den utsträckning som skolöverstyrelsens bibliotekssektion under hand angivit som rimlig beräknades, med hänsyn tagen till marginella kostnadsförändringar vid framställning av större upplagor, till i runt tal 16 000 kr. Eftersom i den då föreliggande motionen begärts endast en utredning i ämnet, såg sig utskottet inte föranlåtet att i sammanhanget väcka förslag om särskilda åtgärder för att tillhandahålla riksdagstryck till bibliotek.

I den motion i frågan som väckts detta år föreslås att riksdagen skall besluta att tillhandahålla biblioteken visst tryck till nedsatt pris. Som presumtiva mottagare — efter rekvisition — nämner motionärerna samtliga stads- och kommunalbibliotek. Motionärerna har i år vidare utvidgat sin talan till att även gälla serien Statens offentliga utredningar.

Utskottet har anmodat styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att avge yttrande över motionen. Förvaltningskontoret har i sin tur inhämtat synpunkter från Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet och Sveriges allmänna biblioteksforening. Medan dessa organisationer utgått från att mottagarkretsen skulle vara begränsad till den av utskottet förra året angivna, har förvaltningskontorets styrelse räknat med att alla kommunbibliotek — 939 till antalet — skulle komma i åtanke. Vidare har styrelsen förutsatt att statsverkspropositionen och den av riksdagsbiblioteket utgivna årsbibliografien — vilka förra året inte nämndes i sammanhanget — skulle tillhandahållas kommunbiblioteken till nedsatt pris respektive gratis. Den av styrelsen framlagda kostnadskalkylen får anses ange den maximala kostnad som förslaget skulle kunna medföra — i realiteten skulle troligen efterfrågan från biblioteken, vilka förutsatts skola rekvirera det önskade trycket, bli väsentligt mindre. Antecknas må att styrelsen inte i beräkningen tagit hänsyn till marginella kostnadsförändringar vid upplagehöjningar och inte heller till de kostnader som distributionsarbetet skulle förorsaka.

Utskottet delar givetvis motionärernas och de av förvaltningskontoret tillfrågade organisationernas uppfattning att en förbättrad information om statsmakternas beslut och verksamhet är värdefull. Önskvärt är att biblioteken kan medverka när det gäller att förmedla sådan information. Att biblioteken i större utsträckning skulle hålla samlingar av riksdagstryck och motsvarande synes dock oralistiskt. Såsom från flera håll framhållits lägger utrymmesbrist härvidlag hinder i vägen. Priserna på det tryck som motionärerna avser kan inte betraktas som höga. Om biblioteken avstår från att anskaffa ifrågavarande publikationer torde därför priset inte vara den avgörande omständigheten. Kostnaderna för att förvara, katalogisera och hantera trycket torde spela en väl så väsentlig roll.

Enligt utskottets uppfattning är det lämpligast att bibliotekens ställningstagande till frågan om anskaffning av de offentliga publikationer det här gäller sker på samma grunder som i övrigt i stort sett gäller för deras accession, d. v. s. utan att de har att ta hänsyn till någon särskild prisnedläggning eller gratisutdelning. Ett sådant system synes ge den bästa garantin för en välgrundad prövning av behovet av publikationerna vid respektive bibliotek och sålunda totalt sett leda till ett mera ekonomiskt utnyttjande av allmänna medel. Utskottet finner sig alltså böra avstyrka bifall till motionen.

Beträffande Statens offentliga utredningar må tilläggas att framställningen och distributionen av dessa handhas av vederbörande statsdepartement. Ett positivt ställningstagande till motionärernas förslag med avseende på denna publikationsserie torde få föranleda en skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t rörande riksdagens önskemål i ämnet. Av vad ovan sagts följer att utskottet inte vill förorda någon sådan skrivelse.

Aberopande vad här anförts hemställer utskottet,
att motionen II: 29 icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd.

Stockholm den 28 november 1967

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s)*, Åke Larsson (s)*, Palm (s), Åkerlund (h), Hilding (fp), Lundin (s), Lundberg (h)* och Mattsson (cp)*;

från andra kammaren: herrar Regnéll (h), Berglund (fp), Franzén i Motala (s)*, Börjesson i Glömminge (cp), Rask (s), Fridolfsson i Rödeby (s), Hylltander (fp) och Gustavsson i Ängelholm (s)*.

* Ej närvarande vid justeringen.